

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT



37. årgang

Nr. 1 - Februar 2004

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 32 54 63 63
Fax. 32 54 29 80
e-mail. info@orlogsmuseet.dk
http://www.orlogsmuseet.dk
Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS
MODELBYGGERLAUG
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Niels M. Probst (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK
TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr. 150.-
Enkelte numre kr. 25.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes op-
taget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte
adresse. Sidste frist for indlevering af
stof er den 10. i månederne januar, april,
juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kil-
deangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforan-
dringer, fejl ved bladets levering o.lg.
bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk:
B. THORGILS A/S
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Den danske flåde i 1700-tallet
- En ny vinkel
Lars Nilsson 3

Andet:

Træfningen ved Rügen den
17. marts 1864 og
Orlogsmuseets maleri
Niels M. Probst 25

Nekrolog 28

Meddelelser fra Orlogsmuseets
Modelbyggerlaug. 29

Opgavebilledet må desværre
udgå på grund af pladsmangel

Forside:

Linieskibet SKJOLD, søsat i 1833, fik i
1860 indbygget en dampmaskine, i
øvrigt af dansk fabrikat, på 300 NHK,
og blev dermed det eneste danske
skruelinieskib. Udsnit af Chr. Blackes
maleri.

Den danske flåde i 1700-tallet – En ny vinkel

Lars Nilsson, stud.mag.

Da englænderne den 21. oktober 1807 var draget af sted med flådens skibe ovenpå bombardementet af København, lå den danske flådes leje øde hen efter i århundreder at have huset rigets flåde. Efter at Danmark igennem flere hundrede år havde haft en stor og betydningsfuld orlogsflåde, kom denne begivenhed til at markere et farvel til Danmark som international flådemagt. For eftertidens historieskrivning kom denne spektakulære episode til at bestemme billedet af Danmarks overgang fra en internationalt betydende flådemagt til en ubetydelig lilleputstat – men er dette billede nu også korrekt? Jeg vil i denne artikel redegøre for de ændringer, der skete i dansk flådepolitik fra afslutningen af Store Nordiske Krig og frem til ranet af flåden i 1807, og her forsøge at kaste nyt lys over denne periode ved bl.a. at undersøge, om begivenheden i 1807 havde den betydning for Danmarks flådepolitik, som senere tiders historikere har tillagt den.

Forskningen indenfor dansk flådepolitik i 1700-tallet er yderst sparsom, og en egentlig undersøgelse af flådens rolle i udenrigspolitikken er ikke gennemført for perioden 1720-1769. For

denne periode er man således henvist til H.G. Gardes værker "Den dansk-norske sømagts historie 1700-1814", udgivet i 1852 og "Efterretninger om den danske Søemagt". Disse værker indeholder en mængde uundværlige oplysninger, men analysen i værkerne er naturligvis præget af datidens historieskrivning. Den efterfølgende periode frem til 1807 er grundigt behandlet af Ole Frantzen i værket "Dansk-norsk flådepolitik 1769-1807". I Jan Gletes "Navies and Nations" findes en omfattende kvantitativ opgørelse over de europæiske flåder. J. Gletes mål er at klarlægge de lange linier i den europæiske flådeudvikling, og derfor er hovedvægten naturligvis lagt på de store europæiske flådemagter; England, Frankrig og Spanien, hvorimod de danske forhold kun i mindre grad er belyst.

Forskningen indenfor dansk udenrigspolitik i perioden er hovedsageligt foretaget af Ole Feldbæk, i hvis værker der findes grundige analyser af de udenrigspolitiske forhold, men hvor flådens forhold kun belyses i begrænset omfang.

Grundet den sparsomme forskning er billedet af den danske flådepolitik i høj

grad præget af H.G. Gardes mere end 150 år gamle fremstilling. Det har bl.a. betydet, at tolkningen af den danske flådepolitik i væsentlig grad er sket på baggrund af den indenrigspolitiske situation, nærmere betegnet de danske kongers regeringstid. De forskellige flådepolitiske tiltag er således i høj grad blevet set som udslag af de forskellige kongers interesse for Flåden. Dette har bl.a. ført til, at man har ment, at Flåden blev stedmoderligt behandlet frem til Danneskjold-Samsøes første tid som Intendant for Flåden, hvor den danske flåde til gengæld blomstrede. Derudover har antagelsen været, at formålet med at opretholde en flådestyrke i store træk var at varetage den sikkerhedspolitiske opgave at forsvare landet imod Sverige. Udførelsen af andre opgaver var kun af underordnet betydning, og indvirkede ikke på flådens størrelse og sammensætning. Denne artikel er et forsøg på at kaste nyt lys over den danske flådepolitik ved at tage udgangspunkt i den udenrigspolitiske situation. De centrale spørgsmål i denne forbindelse er: Hvad var den danske regerings overordnede formål med flåden, og hvilke opgaver ønskede regeringen, at den skulle kunne løse?

For at besvare disse spørgsmål, har jeg valgt at opdele 1700-tallets flådepolitik i fire perioder; "Den russiske flådetrussel 1720-1727", "Sikkerhedspolitik i skyggen af Rusland 1727-1766",

"Den truende nabo 1766-1790" og "Danmark opgiver flåden 1790-1807". Denne periodisering er sket ud fra en opfattelse af, at den danske flådepolitik skiftede karakter flere gange i løbet af det 18. århundrede. I begyndelsen af 1700-tallet ses det, at den danske flåde var afhængig af engelsk flådestøtte i forsvaret imod Rusland, men i løbet af den første halvdel af 1700-tallet ændredes denne politik i retning af en mere selvstændig kurs. I artiklen vises det, at dette bl.a. hang sammen med, at Ruslands flådestyrke varierede kraftigt. I sidste halvdel af 1700-tallet valgte Danmark at indtræde i det russiske alliancesystem, samtidig med at Sverige på dette tidspunkt fremstod som Danmarks hovedmodstander. I artiklen vises det, hvordan de ændrede udenrigspolitiske forhold afspejledes i flådepolitikken. I den sidste periode op til 1807 ses det i artiklen, hvordan den danske regering tog konsekvensen af, at den internationale flådeudvikling og den engelske politik i højere og højere grad overflødiggjorde opretholdelsen af en dansk flåde.

En central del af denne artikel er vurderingen af den danske flådes styrke og det styrkemæssige forhold mellem de forskellige flåder i Østersøen. En sådan vurdering og en sådan sammenligning af forskellige landes flåder og deres relative styrke er ganske vanskelig, da adskillige faktorer spiller ind.

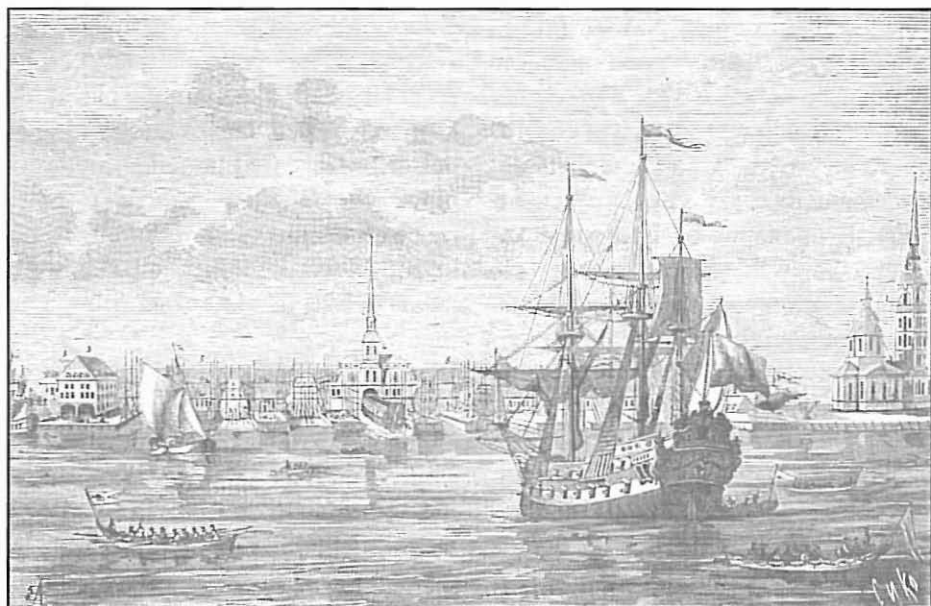
Jan Glete har i værket "Navies and Nations" forsøgt at opgøre de forskellige europæiske landes flådestyrke, og her tager Glete udgangspunkt i, at et skibs styrke kan angives ud fra skibets displacement, da et skibs displacement afgør, hvor mange og hvor store kanoner skibet kan udrustes med. En sammenligning mellem forskellige flåders displacement giver således et rimeligt udtryk for flådernes styrke. I en sammenligning af de forskellige landes flådestyrke vil det give det mest retvisende billede, hvis man kun indtager linieskibene, da andre skibstyper ikke var bygget til at deltage i egentlige søslag. Derudover vil en analyse af, hvilke andre skibstyper flåden rådede over, tegne et billede af, hvilke andre opgaver man ønskede flåden skulle udføre.¹

Den russiske flådetrussel, 1720-1727

Danmarks sikkerhedspolitiske situation var efter Store Nordiske Krig forandret. Landets stilling var blevet væsentlig forbedret både i forhold til den traditionelle fjende, Sverige, da den svenske økonomiske, militære og politiske styrke var blevet reduceret, og i forhold til Gottorp, hvor den svenske indflydelse ifølge fredsaftalen efter Store Nordiske Krig var elimineret.

Ydermere var Gottorp-hertugens besiddelser i Slesvig, der var blevet erobret af Danmark under krigen, blevet inkorporeret i den danske konges besiddelser.² Det traditionelle modsætningsforhold mellem Danmark og Sverige var således efter afslutningen på krigen blevet nedtonet, og Danmark havde delvist fået løst Gottorp-problemet.

Danmarks forhold til Rusland var derimod blevet kritisk. Allerede i krigens afsluttende fase havde slutningen af en særfred mellem Danmark og Sverige drevet Danmark og Rusland fra hinanden, og forholdet mellem de to lande var blevet yderligere forværret, da den russiske zar-familie i 1725 indgik sig i Gottorp-slægten. Den spændte politiske situation mellem de to stater betød, at Danmark i perioden 1722-27 hvert år udrustede en større flåde, som skulle hindre russisk aggression. I 1726 og 27 sendte England, som også så sine interesser truet af den russiske ekspansion, en flåde til Østersøen. Den engelske flåde skulle sammen med den danske forhindre et russisk angreb på Sverige og en yderligere styrkelse af zarriget. Den planlagte flådeaktion i 1727 imod Rusland blev dog ikke aktuel, da Katharina I's død betød en afspænding af den politiske situation i regionen.³ Inden da havde Danmark, som en sikkerhedspolitisk foranstaltning, indgået allianceaftaler med Frankrig og England, som skulle sikre Dan-



I Østersøregionen havde Store Nordiske Krig medført store politiske forandringer. Sverige havde mistet sin førende magtposition. Landet havde bl.a. måttet afstå store dele af Østersøbesiddelserne og var efter den lange krigsperiode økonomisk svækket. Rusland var i krigens løb blevet den nye regionale stormagt med en betydelig forøgelse af territoriet. Et væsentligt element i den russiske ekspansion var, at Rusland havde tiltvunget sig adgang til Østersøen og etableret en flådebase ved det nyopførte Skt. Petersborg.

mark subsidier og engelsk flådestøtte.⁴

En svag og svækket flåde

Danmarks flåde var efter deltagelsen i Store Nordiske Krig gammel, nedslidt og stærkt reduceret. Linieskibsflåden var i krigens løb blevet reduceret fra 39 til 24 fartøjer, og der var i krigsperioden kun blevet bygget et enkelt skib. I 1720 stod den fattige danske stat således med en svækket flåde, der

skulle tilpasses den nye politiske situation. Fra regerings side blev der iværksat forskellige tiltag for at styrke flåden, bl.a. forsøgte man at få gennemført en ny indrolleringsforordning for derved at undgå de dyre hvervede tropper. Der blev trods den økonomiske situation afsat penge til at opføre forskellige bygninger på Holmen, og der blev ligeledes gjort forsøg på at færdiggøre dokken på Gammelholm. Dette overgik dog flådens økonomiske

formåen, og projektet blev opgivet i 1728.⁵ Flådens skibsbyggeri var på samme måde præget af den stramme økonomiske situation, og i en lang periode efter krigen var aktiviteten beskeden, frem til 1730 blev der således kun bygget 6 linieskibe.

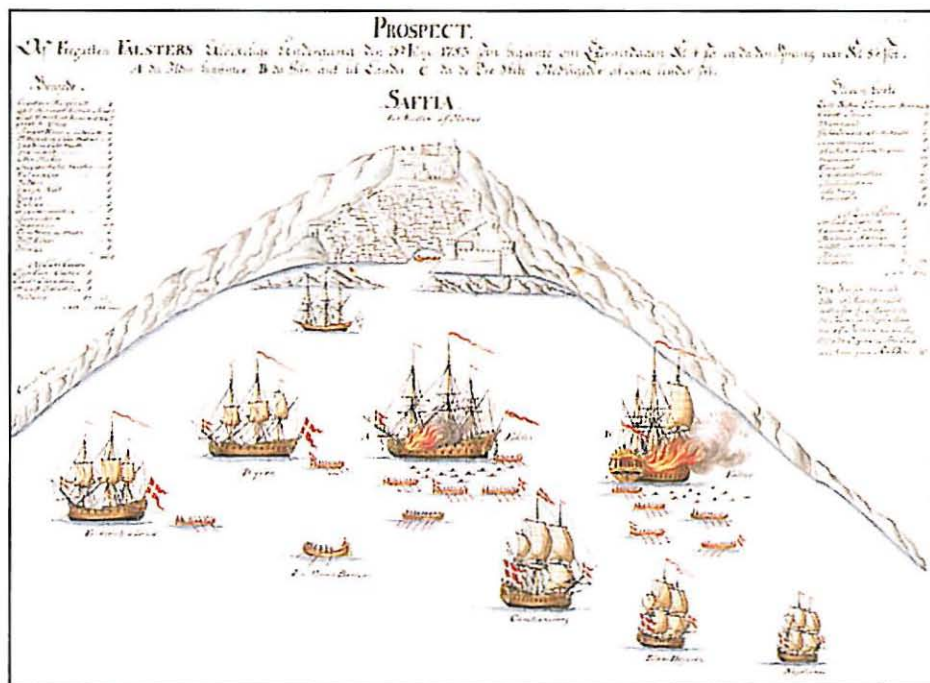
En sammenligning af Sveriges og Danmarks flådemæssige styrke viser, at fra at være jævnbyrdige i 1720 var den danske flåde i 1725 en tredjedel større og i 1730 godt halvdelen gang så stor som den svenske modpart. Umiddelbart udgjorde den svenske flåde således ingen trussel for den danske flåde. Anderledes så det ud i forhold til den russiske flåde, hvor den danske flåde efter krigen var underlegen. Både antalsmæssigt og størrelsesmæssigt overgik den russiske flåde i perioden både Danmarks og Sveriges flådestyrker, og på trods af den tvivlsomme kvalitet af såvel det russiske mandskab som de russiske skibe må denne flåde have fremstået som en potentiel trussel imod Danmark.⁶

Det samlede billede af den danske flåde i den første periode efter Store Nordiske Krig viser, at den danske regering umiddelbart efter krigen forsøgte at styrke den danske flåde. Den generelle økonomiske situation og de mange flådeudrustninger, som yderligere belastede budgettet, umuliggjorde dog dette. Sammenligningen af flådestyr-

kerne viser, at den danske flådestyrke sandsynligvis var i stand til at varetage de sikkerhedspolitiske opgaver i forhold til Sverige, særligt set i lyset af, at det politiske forhold mellem Danmark og Sverige i denne periode ikke var kritisk. I modsætning til dette, viser sammenligningen, at den danske flådesituation var kritisk i forhold til Rusland, især set i lyset af, at det politiske forhold til Rusland frem til 1727 var særdeles spændt. Ud fra et flådemæssigt perspektiv var alliancen med England således nødvendig for at opnå en tilfredsstillende sikkerhedspolitisk situation i forhold til Rusland.

Sikkerhedspolitik i skyggen af Rusland, 1727-1766

Efter Katharina I's død i 1727 afspændtes de politiske forhold i Østersø-regionen for en periode. I 1734 betød den indenrigspolitiske situation i Sverige, at svensk udenrigspolitik ændrede karakter i retning af revanchisme i forhold til Rusland, og af samme grund ønskede man tættere forbindelse til Danmark. Dette resulterede i, at der samme år blev sluttet en traktat mellem de to lande.⁷ Fra slutningen af 1730'erne støttede man fra dansk side et svensk forslag om et angreb på Rusland, og sammen med Frankrig overvejede de to lande om-



Fra omkring 1740 forsøgte den danske regering at åbne Middelhavet for danske handelsskibe og fra 1738 til 1753 blev der sluttet aftaler om fri passage for danske skibe med forskellige Middelhavsstater. Som støtte til disse forhandlinger blev der sendt danske flådefartøjer til området, for at disse skulle lægge pres på sørøverstaterne. Den danske regerings bestræbelser på at støtte handlen kom også til udtryk under stormagtskrigen i 1755-63, hvor danske orlogsfartøjer bl.a. ydede konvojtjeneste til danske handelsskibe, og danske orlogsskibe blev ligeledes i perioder sendt på patrulje i Middelhavet og omkring Vestindien. Disse handelspolitiske tiltag belastede det danske statsbudget kraftigt, men blev gennemført da de blev anset som gavnlige for dansk handel. På billedet ses den danske fregat FALSTER, der brændte i 1753, da Danmark efter forgæves at have forsøgt at oprette en handelsstation i Saffia i Marokko måtte befri en række danske gidsler. Da gidslerne var forhandlet fri bød skibet i brand under de efterfølgende festligheder. Det Kgl Bibliotek..

kring 1740 at angribe landet. Danmarks støtte skal sandsynligvis ses på baggrund af den generelle danske utilfredshed med den russiske dominans i Østersøregionen. I 1741 angreb Sve-

rige egenhændigt Rusland med et svensk nederlag som resultat. I efterspillet forsøgte Rusland at gøre Sverige til en russisk lydstat, og det lykkedes bl.a. zaren at få placeret sin kan-

didat, gottorperen Adolf Frederik, som tronfølger i Sverige. Danmark fandt denne situation så truende, at man rustede sig til krig. Den spændte situation mellem Danmark og Sverige aftog først i 1744 under pres fra England og Frankrig. I 1749/50 lykkedes det yderligere Danmark med fransk bistand at få Adolf Frederik til at afstå sine arvekrav på de gottorpske dele af Slesvig, og samme år fornyede landene traktaten fra 1734.⁸ I 1756 dannede Danmark og Sverige yderligere "Neutralitetsforbundet" til beskyttelse af handelen under stormagtkrigen.

Det umiddelbare modsætningsforhold mellem Danmark og Rusland afspændtes i 1732 ved indgåelsen af et forbund. Danmark så sig tvunget til, for ikke at stå isoleret, at indgå i dette forbund, da England ikke ville forlænge traktaten fra 1727. Det dansk-russiske forhold blev imidlertid kraftigt forværret i 1741, da Elisabeth, der samme år var blevet regent i Rusland, udnævnte sin gottorpske nevø til tronarving.⁹ Efter den spændte situation i forbindelse med den svensk-russiske krig søgte Danmark igen at opnå et tåleligt forhold til Rusland, og i 1746 indgik Danmark og Rusland således en ny forbundstraktat, hvori landene til dels garanterede hinandens territorier. Traktaterne mellem Danmark og Rusland løste dog ikke det danske Gottorp-problem, som var en væsentlig anstødssten mellem landene.¹⁰ Om-

kring 1760 forværredes den udenrigs-politiske situationen igen for Danmark. Den stigende politiske spænding blev bl.a. forårsaget af Ruslands ønske om at indtræde i neutralitetsforbundet og den svenske regerings velvilje heroverfor. Ligeledes voksede frykten i Danmark for, at Rusland skulle styrke sin position i Østersøen yderligere som følge af den russiske annekstion af Østpreussen. Dette, sammen med udsigten til at hertugen af Gottorp, Carl Peter Ulrich, inden for en overskuelig fremtid ville blive ny zar, anstrengte kraftigt det dansk-russiske forhold. Mod-sætningsforholdet forværredes stærkt i 1761, hvor Danmark truede Rusland med krig, hvis ikke russerne enten opgav annekstionsplanerne for Østpreussen, eller tronfølgeren frafaldt sine arverettigheder over de slesvigske landområder og samtidig overlod Holsten til den danske konge. Dette udløste året efter, da Carl Peter Ulrich under navnet Peter III var blevet zar, en russisk krigserklæring imod Danmark. Krigen blev imidlertid afsluttet inden den var begyndt, da zaren blev væltet af Katharina II. Den nye hersker i Rusland ønskede at styrke Ruslands position i Europa gennem oprettelsen af et nordisk system, hvilket krævede en tilnærmelse mellem Danmark og Rusland, og dette udmøntede sig i 1765 i undertegnelsen af en traktat.¹¹ Fra dansk side var baggrunden for tilnærmelsen, at de sikkerhedspolitiske mål

ikke længere kunne opnås igennem den alliance med Frankrig, som var indgået i 1742. Ligeledes mente den danske regering angiveligt, at det vigtige Gottorp-spørgsmål kun kunne løses via en alliance med Rusland.

Den danske flåde styrkes

Fra begyndelsen af 1730'erne iværksatte den danske regering en lang række reformer og initiativer for at styrke flåden. I 1735 blev Danneskjold-Samsø ansat som oversekretær for Søetaten, senere samme år som Intendant for flåden, og under hans ledelse blev der foretaget en lang række ændringer af flådens forhold. Flådens faciliteter på Holmen blev udbygget, bl.a. blev der i perioden 1735-39 anlagt en ny dok, der blev et vigtigt element i styrkelsen af flåden.¹² I 1737 blev der vedtaget en ny flådeplan, hvoraf det fremgik, at flådens styrke skulle udvides til at omfatte 40 linieskibe. Dette ambitiøse mål blev dog i en ny flådeplan fra 1745 reduceret til 30 linieskibe og 15 fregatter.¹³

I 1746 blev flådeledelsen udskiftet. Dette bundede i et ønske fra regeringen om besparelser, og den nye flådeledelse lovede at kunne opretholde den samme styrke billigere. Flådens økonomiske ressourcer gjorde dog, at man i 1747 så sig nødsaget til at reducere flådens størrelse, og det blev vedtaget, at denne fremover skulle bestå af 27 linieskibe og 12 fregatter. Fra 1747

stabiliseredes størrelsen af den danske flåde omkring 27 linieskibe, og i årene frem til 1766 blev der ikke gjort forsøg på at ændre dette.

Ændringerne for den danske flåde i forhold til tidligere er tydelige. Byggeaktiviteten var i perioden høj, fra 1730-46 blev der således bygget 20 linieskibe. Dette tyder sammen med udvidelsen af Holmen og de ambitiøse flådeplaner på, at man fra dansk side ønskede at forøge sin flademæssige magt. At det i denne periode, i modsætning til tidligere, lykkedes den danske regering at få styrket flåden, hænger sandsynligvis sammen med den afspændte politiske situation i Østersøen. Flådens ressourcer skulle ikke længere benyttes til flådeudrustninger, men kunne efter 1727 anvendes til at opbygge flådestyrken.

Når man vender blikket mod de øvrige flåder i Østersøen kan man konstatere, at Danmark fastholdt en flådestyrke der var ca. en halv gang større end den svenske modpart. For Ruslands flåde gjaldt, at den frem til den kraftige reduktion i 1740 var den største i Østersøen. Herefter ændredes situationen, og fra dette tidspunkt og frem til midten af 1780'erne indtog den danske flåde pladsen som den største i Østersøen.

Dansk flådepolitik og den nye alliance

For at forklare den omskiftelige danske flådepolitik er det nødvendigt at kaste et blik på den danske alliancepolitik. I tiden fra Store Nordiske Krig og frem til 1742 indgik Danmark i det engelske alliancesystem.¹⁴ Muligheden for engelsk flådestøtte var essentiel for Danmarks sikkerhed, men samtidig betød det, at Danmarks ageren var stærkt begrænset af en til tider besværlig seniorpartner. Den projekterede forøgelse af den danske flådestyrke i 1737 skal antageligt ses i lyset af, at Danmarks traktat med England udløb på dette tidspunkt. Et vigtigt resultat af 1737-planen ville blive, at Danmark ville mindske sin afhængighed af den engelsk flådestøtte. Ved at styrke sin flåde ville den danske regering således få mulighed for at søge andre alliancepartnere i forfølgelsen af sine sikkerhedspolitiske mål, som det netop skete i 1740-42. Flådeplanen fra 1737 banede således vejen for det markante skifte i dansk alliancepolitik, hvor den engelske alliancepartner blev udskiftet med en fransk alliance. Det kan dog ikke endeligt klarlægges, om det allerede i forbindelse med vedtagelsen af flådeplanen i 1737 blev overvejet at skifte til det franske alliancesystem, eller om dette først blev besluttet senere. Et vigtigt spørgsmål i forbindelse med de danske flådeplaner er, om Danmark dimensionerede sin flåde efter den

svenske eller den russiske modpart. Hvis man sammenholder styrkemålene i den danske flådeplan fra 1737 med den svenske og den russiske flåde kan man konstatere, at en gennemførelse af planen ville have betydet, at Danmark i forhold til den svenske flåde ville have opnået en betydelig overlegenhed. Det samme gør sig gældende med 1745-planen og 1747-planen, som stort set blev opfyldt. Samtidig var det politiske forhold mellem Sverige og Danmark på daværende tidspunkt ikke kritisk. Opfyldelse af 1737- flådeplanens styrkemål ville samtidig have betydet, at den danske flåde var blevet den russiske flåde jævnbyrdig. Ligeledes betød flådeplanerne fra 1745 og 1747, at den danske og den russiske flåde blev jævnbyrdige på disse tidspunkter.

Når man således ser på østersøflådernes indbyrdes styrkeforhold, må man konstatere, at den danske flådes styrkemål fra 1737 dårligt kan forklares ud fra den svenske flådes styrke. Det virker derimod mere sandsynligt, at den russiske flåde var den egentlige målestok for den danske flådeplan i 1737. Både ud fra den daværende russiske flådestyrke og ud fra det politiske forhold mellem de to lande, virker det rimeligt at antage, at Danmarks mål med flådepolitikken var jævnbyrdighed med den russiske flåde. At den danske flådes størrelse var dimensioneret efter den russiske kan ligeledes forklare, hvorfor man i 1740/42, på trods af at

den danske flåde ikke var blevet væsentlig forstærket, valgte at skifte alliancepartner. På dette tidspunkt var den russiske flåde blevet kraftigt reduceret og udgjorde ingen trussel. Danmark kunne derfor risikofrit afskrive sig den engelske flådestøtte og underskive traktaterne med Frankrig.

Dette billede af den danske flådepolitik som tilpasset Ruslands flåde og politik skal dog nuanceres. I den politisk spændte situation mellem Danmark og Sverige i perioden 1742-49 vedtog den danske regering at supplere den søgående flåde med galejenheder¹⁵, og ligeledes blev der bygget en styrke af bombardérskibe¹⁶. Disse skibe var sandsynligvis udelukkende beregnet til krigshandlinger imod Sverige. Dele af den danske flådepolitik var dermed specifikt rettet imod en eventuel krig med Sverige, hvor bygningen af bombardérskibene kan tyde på, at Danmark havde offensive planer.

Flåden og de handelspolitiske opgaver

I perioden fra 1747 fastholdt Danmark sin flådemæssige styrke på trods af, at den i forhold til de andre Østersømagter blev relativt stærkere, og at det politiske klima i perioden frem til 1760 var afspændt. En sandsynlig forklaring på dette kan være, at en formindskelse af den søgående flåde ville få udenrigspolitiske konsekvenser, da flåden hermed ville miste sin værdi som for-

handlingsobjekt ved fremtidige allianceforhandlinger og udenrigspolitiske tiltag, fx på det handelspolitiske område. At regeringen ønskede at benytte flåden til handelspolitiske formål underbygges af, at opprioriteringen af byggeriet af fregatterne faldt sammen med udvidelsen af den danske handel, bl.a. i forbindelse med åbningen af Middelhavet.¹⁷ Det stigende behov for aktiv handelspolitik gav sig således udslag i den danske flådepolitik. Det er dog værd at bemærke, at opprioriteringen af de handelspolitiske mål ikke skete på bekostning af de sikkerhedspolitiske hensyn.

Den truende nabo, 1766-1790

Tilnærmelse mellem Rusland og Danmark fortsatte og i 1767 lykkedes det for Danmark at indgå en foreløbig handelskonvention mellem de gottorpske dele af hertugdømmerne og nogle af den danske konges tyske besiddelser. Samme år undertegnede yderligere en forbundstraktat mellem de to lande, der skulle fastholde Rusland som partner imod Sverige. Et centralt element i disse bestræbelser var opretholdelsen af det svenske forfatningssystem. En styrkelse af den svenske kongemagt ville således ifølge traktaten blive betragtet som casus belli.¹⁸

I 1772 foranstaltede Gustav III et kup i Sverige. Dette forøgedes spændingerne i Østersøområdet kraftigt, og satte samtidig fart i de dansk-russiske forhandlinger, der blev afsluttet året efter med undertegnelsen af en endelig mageskiftetraktat og en yderligere skærpe af allianceforpligtelserne i forhold til Sverige.¹⁹ Statsomvæltningerne i Sverige sammen med den svenske konges aggressive udenrigspolitik gjorde, at dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik efter 1772 i højere grad end tidligere blev defineret i forhold til Sverige, og frem til udbruddet af Revolutionskrigen i 1793 udgjorde Sverige det eneste væsentlige sikkerhedspolitiske problem for Danmark. Dette betød, at Danmark var afhængig af russisk støtte, men samtidig betød det også, at Danmark var traktatmæssigt bundet til Rusland, hvilket senere skulle vise sig at give Danmark store problemer.

Flådepolitikken under forandring

I 1766 til 1767 blev Danneskjold-Samsøe genindsat som den ledende figur for flåden. Dette kom til at betyde, at planerne om etablering af en galejflåde blev opgivet. Samtidig blev der udarbejdet en flådeplan, hvori det blev foreslået at udvide flåden til 33 linieskibe. Dette blev dog opgivet efter Danneskjold-Samsøes afskedigelse, og planen fra 1747 på 27 linieskibe og 12 fregatter blev fastholdt.²⁰

I 1769 blev der nedsat en flådekommission, som skulle overveje mulighederne for at udvide flådestyrken, og i 1770 blev det vedtaget at styrke flåden til 36 linieskibe og 15 fregatter. Efter at Struensee blev væltet fra magten i 1772 opgav man at bygge en række bombarderskibe til en aktion imod Alger. Samme år fandt regeringen det nødvendigt at udruste en stor flåde som reaktion på Gustav III's kup i Sverige. I 1774 var flådens økonomi blevet så anstrengt af de foregående års udrustninger og skibsbyggeri, at den planlagte udvidelse fra 1770 blev opgivet, og en ny flådekommission blev nedsat. Af kommissoriet fremgår det, at regeringen ønskede at fastholde flådens styrke på 30 linieskibe, men kommissionen anbefalede pga. de økonomiske forhold, at styrken fremover blev reduceret til at omfatte 27 linieskibe og 14 fregatter, og dette forslag blev samme år vedtaget.

I 1777 blev der nedsat en sødefensionskommission, der skulle udarbejde et forslag til beskyttelse af København. I 1784 kom dens første betænkning om etablering af et fast søforsvar af København.²² Lignende forslag var tidligere fremkommet under Danneskjold-Samsøe i hans første ansættelsesperiode, men først på dette tidspunkt udmøntedes betækningsarbejdet i en større plan for et fast søforsvar af København.



Efter Struensees magtovertagelse i 1770 blev det vedtaget at bruge store dele af flådens ressourcer på at udruste en ny flådeekspedition til Middelhavet efter den mislykkede flådeaktion i 1769 imod Algier. Dette projekt indbefattede bl.a. bygningen af 8 bombarderskibe.²¹ Bygningen af disse fartøjer og udrustningen af ekspeditionen medførte, at det planlagte lineskibsbyggeri, som var blevet iværksat som følge af 1770-planen, blev sat i stå. I forbindelse med regeringsskiftet i 1772 blev ekspeditionsplanen igen opgivet. Her den samtidige model af et af de projekterede bombardefartøjer, KOMETEN, som altså aldrig blev bygget. Orlogsmuseet.

På trods af nedskæringen af antallet af lineskibe i 1774 forblev flådens økonomiske forhold anstrengt, og i 1781 blev der vedtaget en plan for flåden, som betød, at flådens økonomiske forhold blev bragt i orden. Ligeledes blev det vedtaget at armere flådens skibe med kraftigere kanoner. Samtidig blev det bestemt, at de fregatter, som endnu på dette tidspunkt manglede ifølge flådeplanen, hurtigt skulle bygges.²³

Den svenske flådeoprustning i 1780'erne medførte, at den danske regering besluttede at nedsætte en hemmelig flådekommission. Denne kommission skulle følge det svenske flådebyggeri

og udarbejde en flådeplan, som skulle sikre, at den danske flåde kunne bevare søherredømmet i en eventuel krigssituation. Arbejdet udmøntedes aldrig i nogen flådeplan, da den svenske flådetrussel blev elimineret i forbindelse med den svensk-russiske krig i 1788-90.

En sammenligning mellem den danske og svenske flåde i perioden frem til 1780'erne viser, at den danske flåde var den svenske betydeligt overlegen. Situationen ændredes i begyndelsen af 1780'erne, hvor Sverige foretog en kraftig flådeoprustning, og de to flåder var på dette tidspunkt blevet stort set jævnbyrdige. I 1790, efter at den sven-

ske flåde var blevet kraftig reduceret, blev den danske flåde igen langt den største. Forholdet mellem den danske og den russiske flåde forandredes drastisk i perioden. Danmarks relative styrke formindskedes i forhold til den russiske og fra midten af 1780'erne, hvor Rusland havde opbygget en stor linieskibsstyrke, indtog den russiske flåde pladsen som den største i Østersøen.

Flådens rolle i udenrigspolitikken – forsvaret imod Sverige

Umiddelbart er det vanskeligt at begrundede ønsket om at udvide den danske flåde i 1766 og i 1769 med forandringer i Danmarks sikkerhedspolitiske situation eller flådeudviklingen i Østersøen. Den danske flådeplan i 1769 skal sandsynligvis i stedet ses som led i de dansk-russiske allianceforhandlinger. Rusland ønskede at få forstærket den danske flåde for derigennem at styrke sit nordiske alliancesystem, og under forhandlingerne med Danmark gav Rusland derfor udtryk for at ville støtte en kraftig dansk flådeudvidelse. For Danmark var det ligeledes attraktivt at få udvidet flåden. Besiddelsen af en stærk flåde ville i forbindelse med indgåelsen af alliancen betyde, at Danmark ville blive en mere ligeværdig partner med Rusland, da man ville komme til at fungere som alliancens flådemagt. De efterfølgende politiske begivenheder og den økono-

miske situation medførte dog, at den projekterede udvidelse af flåden ikke blev gennemført.

Det spændte politiske forhold til Sverige efter 1772 sandsynliggør, at den danske flåde i denne periode i høj grad blev indrettet efter den svenske flåde. Beslutningen om anlæggelsen af en fast sødefension ved København og iværksættelse af dette arbejde skal sandsynligvis ses som en reaktion på den forøgede svenske trussel, som på tidspunktet for vedtagelsen var yderligere skærpet. Antagelsen om, at Sverige blev regnet som den væsentligste flådemodstander og dermed spillede en afgørende rolle i planlægningen, understøttes af, at nedsættelsen af den hemmelige kommission i 1780'erne havde til formål at fastslå den svenske flådes størrelse og derudfra udarbejde forslag til en eventuel udbygning af den danske flåde.

Det ændrede danske trusselsbillede kom yderligere til udtryk i flådepolitikken omkring 1785, hvor styrkelsen af den russiske flåde betød, at den danske flåde ikke længere var den stærkeste flådemagt i Østersøen. Den russiske oprustning medførte ikke som tidligere, at der fra dansk side blev gjort forsøg på at ændre denne flådemæssige situation. Dette peger i retning af, at Danmark ikke på dette tidspunkt fandt det nødvendigt eller muligt at være den russiske flåde overlegen. Sammenholdt med den politiske udvikling i

Østersøen og den danske udenrigspolitik virker det derfor rimeligt at antage, at Danmark fra allianceskiftet i 1760'erne ændrede flådepolitikken. Rusland fremstod ikke længere som en trussel for Danmark, og derfor var det ikke længere et sikkerhedspolitisk krav at overgå den russiske flåde. Sverige fremstod derimod efter 1772 som en sandsynlig og aggressiv modstander, og derfor indrettede den danske regering i høj grad flåden efter at imødegå den svenske trussel.

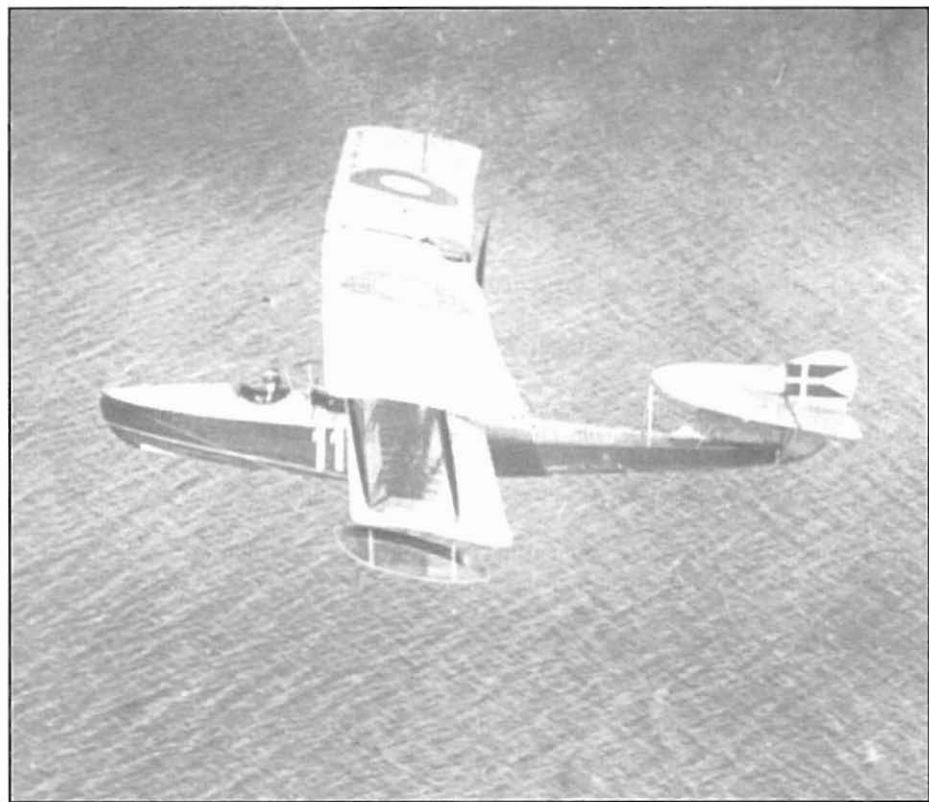
Flådens støtte til dansk handel

Billedet af den danske flådepolitik kan yderligere nuanceres, hvis man kaster et blik på den danske handelspolitik. Sammenligningen mellem den danske flåde og den sandsynlige modstander Sveriges flåde viser, at den danske flåde i en lang periode frem til den svenske flådeoprustning i midten af 1780'erne overgik den svenske modpart med omkring 70%. Eftersom intet peger i retning af, at målet var at matche den russiske flådestyrke, kan flådestørrelsen tolkes således, at den danske regering, som tidligere, ønskede at opretholde en i international sammenhæng betydende flåde. Den danske søgående flåde var således ikke direkte dimensioneret efter de umiddelbare sikkerhedspolitiske krav, men skulle som tidligere indgå som led i den danske handelspolitik. Flere af de flådepolitiske tiltag tyder på, at beskyttelse og

udvidelse af den danske søfart i perioden blev opprioriteret. F.eks. blev ekspeditionerne til Middelhavet søgt gennemført på trods af, at det krævede store økonomiske ressourcer, og at det betød en forsinkelse af linieskibsbyggeriet. Igennem stormagtskrigen i 1778-83 kunne Danmark udnytte sin neutrale status til at fremme dansk handel og søfart, da England under denne krig var flådemæssigt presset af sine modstandere. Dette førte til, at den danske regering fandt det forsvarligt at yde konvojtjeneste til den danske handelsflåde på trods af, at dette stod i modsætning til de engelske ønsker. Flådeplanen fra 1781, hvor flådens økonomiske forhold blev forbedret, skal sandsynligvis således ses som et forsøg på at sikre en arbejdsduelig flåde til beskyttelse af den danske neutralitetshandel under stormagtskrigen. Antageligt blev det af samme årsag besluttet at opprioritere byggeriet af de manglende fregatter. Igen må man dog konstatere, at den danske flåde på dette tidspunkt var den svenske betydelig overlegen. Dette viser, at opprioriteringen af de handelspolitiske tiltag, som tidligere, skete i lyset af en acceptabel sikkerhedspolitisk situation, hvad flåden angik. Der er således ingen tegn på, at de sikkerhedspolitiske overvejelser blev negligeret.

Maritimhistorisk konference

30. april - 2. maj 2004



Indbydelse til den 16. Danske Maritimhistoriske Konference på Marinehjemmeværnsskolen Slipshavn 30. april - 2. maj 2004

Herved har vi fornøjelsen at indbyde til konference, denne gang i Slipshavn, hvor vi har fået mulighed for at lege Marinehjemmeværnets naturskønt beliggende skole.

Slipshavn har dybe maritimhistoriske rødder. Stedet ligger lidt syd for Knudshoved, ved indsejlingen til Nyborg Fjord, ca. 6 km øst for Nyborg.

Med sin strategiske beliggenhed midtvejs i Store Bælt, beskyttet bag en odde, har Slipshavn været det ideelle sted for overvågningen af Nyborg Fjord og indsejlingen til byen. Her har været en skanse fra kanonbådskrigen og kanonbådsstation, anløbsplads for vagtskibet og senere lodsstation. Marinens mindre skibe har kunnet lægge til her, hvor vanddybden i havnen er 3 meter. I 1900-tallets begyndelse var her station for flyvebåde, og selve Marinehjemmeværnsskolen anvender stadigvæk bl.a. en hangar opført til Marinens Flyvevæsen. Som Hjemmeværnsskole er her fremdeles en livlig kursusaktivitet.

Konferencen går som sædvanlig fra fredag aften den 30. april kl. 1600, hvor der er indkvartering og god tid til det egentlige program begynder, således at de, der kommer langvejs fra, kan nå at indfinde sig. Efter velkomst og aftensmåltid vil hovedforedraget af kommandørkaptajn Peder Ellegaard Larsen handle om Slipshavns historie. Som sædvanligt vil de individuelle indlæg blive afholdt lørdag og søndag formiddag og udflugten lørdag eftermiddag. Vi regner med konferencens afslutning søndag kl. 1400.

Afhentning ved stationen i Nyborg bedes aftalt med Ole Lisberg Jensen tlf. 57 52 88 12.

Pris pr. deltager 950 dkr. i 4-sengs lukafer

Antal enkeltrum og dobbeltrum er begrænset, men kan bestilles ved særlig henvendelse til Ole Lisberg Jensen tlf. 57 52 88 12. Tillæg pr. deltager for enkeltrum er 150 kr. og for dobbeltrum 50 kr. Først til mølle-princippet gælder.

Deltagelse i konferencen uden overnatning koster 650 kr. På Slipshavn er der plads til 71 overnattende deltagere.

Prisen inkluderer 2 x overnatning, varmt måltid fredag aften, 2 x morgenmad, 2 x frokost, formiddagskaffe lørdag og søndag samt festmiddag lørdag aften. Drikkevarer er eksklusive.

Tilmelding senest mandag den 5. april 2004 ved indbetaling til Maritimt Kontaktudvalg, BG-bank, reg.nr. 1551 konto 8259011 og indsendelse af omstående brevkort.

OBS! Deltagere fra Norge og Sverige bedes tilmelde sig pr. telefon til Ole Lisberg Jensen tlf. 0045 57 52 88 12 og aftale betaling ved ankomsten.

Med venlig hilsen og på gensyn
Ole Lisberg Jensen

Formand for Kontaktudvalget for Dansk Maritim Historie- og Samfundsforskning.

Foreløbigt program for den 16. Danske Maritimhistoriske Konference
Fredag den 30. april til søndag den 2. maj 2004
på Marinehjemmeværnsskolen Slipshavn

Fredag den 30. april 2004

1600 - 1730 Ankomst og indkvartering på Marinehjemmeværnsskolen Slipshavn.
1800 - 2000 Velkomst og middag.
2030 - 2130 Foredrag af Peder Ellegaard Larsen om Slipshavn.

Lørdag den 1. maj 2004

0730 - 0830 Morgenmad.
0830 - 1145 Indlæg fra deltagerne.
1200 - 1245 Frokost.
1300 - 1700 Udflugt. Rundvisning. Slipshavn med omgivelser og Nyborg Slot.
1800 - 2200 Festmiddag.

Søndag den 2. maj 2004

0800 - 0900 Morgenmad
0900 - 1200 Indlæg fra deltagerne
1200 - 1245 Frokost
1300 - 1400 Konferencemøde og afslutning



Undertegnede tilmelder sig herved til Den 16. Danske Maritimhistoriske Konference, der afholdes fra den 30. april - 2. maj 2004 på Marinehjemmeværnsskolen Slipshavn, 5800 Nyborg, tlf. 65 31 10 01.

Navn:
Adresse:
Postnr. og by:
Telf. arb.: privat:

Jeg vil holde et indlæg (max 15 min.) om dette emne:

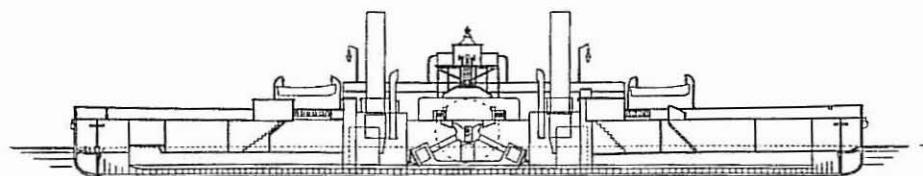
.....
.....

Tekniske hjælpemidler:

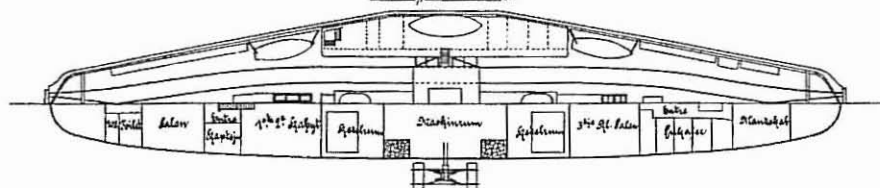
Der ønskes projektor 24 x 36 Overheadprojektor Andet
Pris for deltagelse kr.

betales på giro til Maritim Kontaktudvalget BG-bank reg.nr. 1551 konto 8259011 eller med check til Kåre Lauring, Brøndsteds Allé 2, 4. sal, 1803 Frederiksberg C, senest mandag den 5. april 2004. Husk samtidigt at indsende talonen med posten.

Dampfærge til Storebælts Øerfærten.



Plan af Læste Dels.



Plan af Styreingsdels.

Porto
4.50

Kontaktudvalget for dansk maritim
historie- og samfundsforskning
Kåre Lauring
Brøndsteds Allé 2, 4. sal
1803 Frederiksberg C

Danmark opgiver flåden, 1790-1807

Den svenske krigstrussel formindske-
des efter mordet på Gustav III i 1792,
men Sverige blev dog stadig betragtet
som en farlig nabo, og Danmark var
derfor stadig afhængig af Rusland som
garant imod svenske aspirationer. Efter
udbruddet af stormagtskrigene i 1793
voksede bekymringen om Frankrigs
landmilitære operationer, og de flåde-
mæssige problemer trådte frem til om-
kring 1800 i baggrunden i dansk sik-
kerhedspolitik.

Fra udbruddet af Revolutionskrigen og
frem til krisen i 1800 og krigen i 1801
med England forsøgte Danmark på ny
at udnytte sin status som neutralt land.
Efter 1798 skete dette bl.a. ved, at den
danske flåde ydede konvojtjeneste til
danske handelsskibe. Dette medførte
imidlertid, at forholdet til England for-
værredes, og i modsætning til tidligere
besad England på dette tidspunkt det
absolutte søherredømme.²⁴ Modsæt-
ningsforholdet mellem Danmark og
England førte til flere mindre sammen-
stød mellem de to landes krigsskibe,
og i 1800 førte den danske politik til
engelske trusler om krig. I 1801 for-
værredes forholdet mellem Danmark
og England yderligere, dels som følge
af de handelspolitiske modsætninger,
og dels som følge af, at Rusland og
dermed Det væbnede neutralitetsfor-
bund, som Danmark var medlem af,

allierede sig med Frankrig og erklære-
de England krig. Herved kom Dan-
mark til at indgå i alliancen imod Eng-
land. England svarede igen med en
krigserklæring, som ledte til slaget på
Københavns red i 1801. Som en følge
af nederlaget blev den danske handels-
politik efterfølgende ændret fra en of-
fensiv neutralitetsudnyttelse til en de-
fensivt orienteret strategi.²⁵

På det sikkerhedspolitiske område var
det primære mål efter 1800/01 som
tidligere at forhindre et svensk angreb,
men det danske fjendebillede var ble-
vet mere uklart. Danmark havde tidli-
gere sandsynligvis kun regnet Sverige
og Rusland som egentlige potentielle
søkrigsmodstandere, men med krigen
mod England havde dette ændret sig,
og nu måtte England tages med i de
sikkerhedspolitiske betragtninger. Er-
faringerne fra 1801 viste, at den engel-
ske regering havde viljen til og flåde-
mæssig mulighed for at angribe
Danmark. Samtidig stod det sandsyn-
ligvis klart for den danske regering, at
det var en umulig opgave at hamle op
med den engelske flådestyrke.

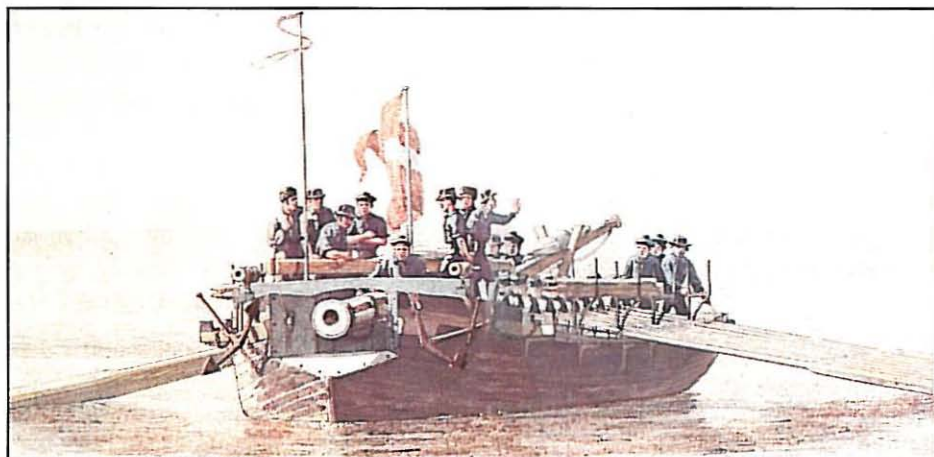
Den danske flådemagt opgives

I 1790 nedsatte den danske regering to
kommissioner, som skulle planlægge
etableringen af et norsk og dansk kyst-
forsvar bestående af kystflotiller. Ned-
sættelsen af kommissionerne skete
samtidig med, at store dele af de sven-
ske kystflotiller efter nederlaget til

Rusland i 1790 blev stationeret på den svenske vestkyst,²⁶ og den danske politik skal sandsynligvis ses som en reaktion på dette. I 1791 blev der udarbejdet og vedtaget en flådeplan, der bestemte, at flådens økonomiske midler skulle reduceres, og samtidig bebudede den en nedskæring af flådens søgående styrke til 22 linieskibe og 10 fregatter, da den danske regering ønskede, at de formindskede økonomiske ressourcer skulle bruges til at opbygge kystflotillerne. Den afspændte situation efter Gustav III's død 1792 medførte imidlertid, at bygningen af fartøjerne til kystflotillerne i 1795 blev stoppet og byggeriet udskudt, indtil den sikkerhedspolitiske situation krævede det. I stedet blev opbygningen af den søgående flåde igen opprioriteret.²⁷ En dramatisk ændring i dansk flådepolitik skete i 1806, hvor Kronprins Frederik udstak nogle retningslinier for, hvordan den fremtidige danske flåde skulle sammensættes. Af disse retningslinier fremgår det, at for det første skulle orlogsflåden dimensioneres efter at være den svenske flåde overlegen, og for det andet skulle kystflotillerne kraftigt udbygges.²⁸ Det konkrete forslag betød, at den søgående flåde skulle reduceres til at omfatte 12 linieskibe og 12 fregatter. Samtidig skulle der konstrueres godt 300 fartøjer til kystflotillerne, og disse skulle placeres i Norge, ved København, ved Frederiksstad ved Ejderen og i Glück-

stadt. Krigen i 1801 ændrede som nævnt det danske trusselsbillede. Tidligere havde den danske regering sandsynligvis kun regnet med flådemæssige konfrontationer med de andre Østersømagter, men dette havde konfrontationen med England ændret. Det må dog samtidigt have stået klart for den danske regering, at det var umuligt at planlægge sin flådepolitik ud fra en ny konfrontation med England, og derfor førte krigen imod England ikke til en dansk flådeoprustning.

Den flådemæssige udvikling på europæisk plan betød, at de store landes flåder var blevet gradvist større, mens den danske flåde stort set havde beholdt en konstant størrelse. Denne relative svækkelse betød sandsynligvis sammen med konfrontationen med England, der havde vist, at den danske flåde ikke kunne forhindre et engelsk flådeangreb, at den danske regering omkring dette tidspunkt erkendte, at det ikke længere var muligt at opretholde en betydende flådestyrke i europæisk sammenhæng. Dette betød bl.a., at Danmark måtte give afkald på at benytte flåden i handelspolitisk sammenhæng, og disse forhold medførte således en markant omlægning af dansk flådepolitik. Muligvis kan den ændrede politiske opfattelse allerede ses af omlægningen af flåden i 1790-91, men senest med 1806-planen omformuleredes den danske flådepolitik endeligt. Fra dette tidspunkt skulle den søgæn-



Den danske regerings beslutning om nedskæring af den søgående flådes størrelse og opprioriteringen af kystflotillerne, som det blev vedtaget med flådeplanerne i 1790 og 1791, skal antageligt ses i sammenhæng med den sikkerhedspolitiske situation i forhold til Sverige. Omstruktureringen af den danske flåde var sandsynligvis en reaktion på den ændrede svenske flådesammensætning, hvor størrelsen af den søgående flåde var blevet kraftigt formindsket og den svenske trussel imod Danmark hovedsageligt bestod i angreb med kanonrobåde. Tegning af C.W. Eckersberg. (Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg)

de flåde udelukkende bruges til forsvar imod Sverige. Samtidig tyder stationeringen af flottilleenheder i den sydlige del af riget på, at trusler fra kontinentet blev betragtet som sandsynlige og at dette påvirkede dansk flådepolitik.

Opsamling: Den danske flåde 1710-1807

Jeg har i denne artikel forsøgt at kaste nyt lys over den danske flådepolitik i 1700-tallet. Særligt tre punkter adskil-

ler sig fra den traditionelle fremstilling. For det første tyder undersøgelsen på, at den danske regering i perioden frem til midt i 1760'erne på det sikkerhedspolitiske område i høj grad dimensionerede styrken af flåden efter den russiske flådestyrke. Dette ses især af de markante skift i flådeambitionerne i perioden 1737-47 og af alliance-skiftet i 1740/42. Igennem hele denne periode betød opfyldelsen af målene i flådeplanerne, at den danske flåde var den russiske flåde jævnbyrdig. På det politiske plan antog det dansk-russiske forhold frem til efter 1762 en

spændt karakter af varierende intensitet, om end med et overvejende afspændt forhold i perioden 1746-60. Dette sandsynliggør, at Danmarks flådepolitiske initiativer i høj grad sigtede mod at kunne forsvare sig overfor russiske aggressioner. Ydermere viser sammenligningen mellem den danske og den svenske flåde, at den danske flåde var den svenske kraftigt overlegen i perioden fra 1737 til 1780'erne, og samtidig var det politiske forhold mellem de to lande frem til 1772 afspændt, hvis der ses bort fra dele af 1740'erne. Det synes derfor ikke rimeligt, som man traditionelt har gjort, at antage, at den svenske flåde spillede en hovedrolle i den danske regerings trusselsbillede. Undersøgelsen tyder på, at dette først var tilfældet fra allianceskiftet midt i 1760'erne og magtskiftet i Sverige i 1772. Indtil da var det kun de flådemæssige tiltag i 1740'erne der direkte kan tilskrives det dansk-svenske forhold. Her tyder sammenligningen af den danske flådestyrke, hvori der indgik bombefartøjer, til gengæld på, at Danmark opererede med muligheden for at angribe Sverige.

For det andet peger de flådepolitiske tiltag i retning af, at man i perioder ønskede at anvende flåden i handelspolitikken. Dette er før blevet påvist, men jeg mener dog, at det i denne artikel er blevet vist, at dansk flådepolitik i højere grad end tidligere antaget

var påvirket af andre udenrigspolitiske hensyn end de sikkerhedspolitiske. Dette ses især af, at nybygningen af fregatter og forøgelsen af fregatstyrken faldt sammen med åbningen af Middelhavet og den større satsning på handelsfremstød fra omkring midten af 1700-tallet. I samme retning peger bygningen af bombarderskibene i 1771 og de flådemæssige tiltag omkring 1780. Samtidig skal det dog understreges, at opprioriteringen af de handelspolitiske tiltag kun fandt sted i perioder, hvor Danmark ikke var under pres på det sikkerhedspolitiske område.

Fra omkring 1760 ses det, at den danske regering valgte at opretholde en større flådestyrke end de sikkerhedspolitiske krav tilsagde. Dette peger i retning af, at den danske regering ønskede en flåde, som var betydende i europæisk sammenhæng. Både i handels- og alliancepolitisk sammenhæng ønskede den danske regering sandsynligvis at benytte flåden som instrument eller forhandlingsobjekt. Målet med at opretholde en flådestyrke var således bredere end blot at varetage de sikkerhedspolitiske krav. Dette ændredes fra 1806, hvor den danske flådepolitik skiftede markant. Fra dette tidspunkt tyder undersøgelsen på, at den danske søgående flåde udelukkende var beregnet til at sikre imod angreb fra den svenske flåde. Denne omlægning kom tydeligt til udtryk i flådeplanen i 1806, men omprioriteringer som de kom til

udtryk i begyndelsen af 1790'erne var måske et forvarsel om dette og skal formodentligt ses som en reaktion på den flådemæssige udvikling på europæisk plan. Antageligt er ændringen i den danske flådepolitik et udtryk for, at den danske regering på dette tidspunkt havde indset, at Danmark ikke havde de nødvendige økonomiske ressourcer til at gøre sig gældende på det flådemæssige område og derfor måtte omlægge søforsvaret radikalt.

For det tredje ses det i artiklen, at antallet af nybyggede lineskibe stort set var konstant igennem perioden. Fra perioden 1726-30 og frem til perioden 1796-1800 blev der i alle 5-års perioderne bygget ca. 5 lineskibe. Den næsten konstante byggeaktivitet peger i retning af, at de skiftende danske regeringer ikke i længere perioder i væsentlig grad nedprioriterede flåden. Først i slutningen af 1700-tallet ændrede dansk flådepolitik væsentligt karakter. Bemærkelsesværdig er perioden 1731-35 hvor der blev konstrueret 9 lineskibe. Om dette berettiger til at betragte perioden som et egentlig brud i dansk flådepolitik, som H.G. Garde gør det, er tvivlsomt. I artiklen ses det, at der op til 1730 blev gjort forskellige forsøg på at styrke flåden, og derudover ændrede den udenrigspolitiske situation karakter efter 1727, hvor store dele af flådens ressourcer frem til Katharina I's død blev brugt til udrustninger. Dette tyder på, at grunden til,

at flåden først fra ca. 1730 blev styrket, var den forandrede udenrigspolitiske situation og de ændrede økonomiske muligheder. Styrkelsen af den danske flåde var således ikke et resultat af magtpolitiske forandringer omkring den danske regering, som det er blevet fremført af H.G. Garde.

Dansk flådepolitik i 1700-tallet var således langt mere kompleks end hidtil antaget, og væsentlige dele af politikken var relateret til den udenrigspolitiske udvikling. Dermed kan man dog ikke udelukke, at indenrigspolitiske forhold, fx magtkampe omkring hoffet, har haft indflydelse på flådepolitikken. En undersøgelse af de indenrigspolitiske forhold vil således yderligere kunne nuancere vores viden om den danske flådepolitik i 1700-tallet.

Tabeller

Tabel 1: Linieskibe i Østersøen

År	Danmark: Antal skibe	Antal skibe 0-5 år	Depl. i 1000 tons ⁴	Sverige: Antal skibe	Depl. i 1000 tons	Rusland: Antal skibe	Depl. i 1000 tons
1720	24	0	38	24	34	33	42
1725	25	2	41	22	31	36 ¹¹	49
1730	25	4	42	19	27	40 ¹¹	55
1735	28	9	48	24	35	35 ¹¹	53
1740	26	4	48	23	33	20	30
1745	28 ¹	6	55	24	35	28	44
1750	30	4	58	25	38	32	53
1755	28	5	56	24	37	27	45
1760	30	7	58	25	40	24	42
1765	31 ²	4	62	25	40	22	39
1770	31(29/34) ³	5	64	23 (1771, 22) ⁵	37	27	47
1775	33(31/34) ³	4	69	24	40	34	62
1780	34(26/33) ³	4	71	23 (1780, 24) ⁶	40	31	56
1785	32(27/34) ³	5	69	25 ⁷ (1786, 27) ⁸	48	44	88
1790	32(27/32) ³	6	71	16 (1793, 15) ⁹	31	51	114
1795	30(27/31) ³	4	70	13	26	50	114
1800	28(25/28) ³	2	67	14 (1801, 14) ¹⁰	29	54	123
1805	20(20/24) ³	3	49	12	25	35	81

Talmaterialet er, hvis andet ikke er nævnt, hentet fra Glete (1993) side 596-674.

1. Garde s. 162. Danmark rådede i 1746 over 29 linieskibe hvoraf 4 var mere end 30 år.
2. Garde s. 215. Danmark rådede i 1766 over 31 linieskibe hvoraf 7 var mere end 30 år.
3. Tallene i parentes er fra Frantzen (1976). Bilag IV. Det første tal angiver "Skibe som regnes i flådens tal". Det andet tal "I alt".
4. Størrelsen af linieskibene forøgedes i de europæiske flåder igennem perioden og dette mønster fulgte de danske linieskibe også. Fra en gennemsnitlig displacement på 1580 ton i 1720 forøgedes de danske linieskibe til 2380 ton i 1800. Den forøgede displacement som tabel 1 viser kan således ikke direkte tolkes som en egentlig oprustning af flådestyrkerne.
- 5-10: Tallene i parentes er fra Frantzen (1976). Talmaterialet hos Frantzen for den svenske flåde korresponderer som det fremgår ikke helt med talmaterialet hos Glete, da der er afvigelser i tidspunktet for angivelserne.
5. 7 fuldt tjenestedygtige, 11 behøvede reparation, 4 utjenestedygtige.
6. 9 fuldt tjenestedygtige, 7 gennemrødne eller på anden måde utjenestedygtige.
7. Til tallet bør lægges tallet for de største svenske fregatter, som kunne indgå i linieformationen (Glete (1993) s. 304, 404). Den svenske linieflåde var således på ca. 66.000 tons.

8. 3 utjenestedygtige.
9. 5 utjenestedygtige.
10. 1 utjenestedygtigt.
11. Tallene er justeret i Glete (1994) s. 28 og er hentet herfra.

Tabel 2: Danske fregatter

År	Danmark: Antal skibe	Antal skibe 0-5 år	Depl. i 1000 tons
1720	16	4 ²	8
1725	13	0	7
1730	9	0	5
1735	9	0 (1) ³	5
1740	7	0	4
1745	8	1	5
1750	12	4	8
1755	9	3	7
1760	12	4	9
1765	12	2	9
1770	14 (15) ¹	3	10
1775	15 (15) ¹	3	12
1780	16 (18) ¹	3	13
1785	18 (17) ¹	5	16
1790	16 (15) ¹	3	15
1795	13 (15) ¹	2	14
1800	9 (10) ¹	3	10
1805	11 (18) ¹	4	13

Talmaterialet er, hvis andet ikke er nævnt, hentet fra Glete (1993) side 596-674.

1. Frantzen (1976). Bilag IV.
2. Alle svenske priser.
3. Gardes oplysninger.

Tabel 3: Danske bombardérskibe

År	Antal
1720	3
1730	0
1740	0
1750	4
1760	3
1770	0 (7) ¹
1775	10 (5) ¹
1780	6 (5) ¹
1785	6 (5) ¹
1790	2 (2) ¹

Talmaterialet er, hvis andet ikke er nævnt, hentet fra Glete (1993) side 596-674.

io. ikke oplyst hos Glete

1. Frantzens (1976). Bilag IV.

Tabel 4: Kanonbåde, galejer og stykpramme i Østersøen.

	Danmark ¹	Sverige ²	Rusland
1721	19	32	171
1730	14	30	122
1740	2	42	76
1750	3	87	102
1770	16	62	56
1787	30	76	136
1790	28	277	300
1807	24	258	258

Talmaterialet er hentet fra Glete (1993) side 706-9.

1. Tallene indeholder et samlet antal af kanonpramme, galejer og kanonbåde. For de danske tal gælder, at de fleste af kanonprammene var flydende batterier til beskyttelse af havne.
2. De svenske enheder var dels rettet imod Rusland og til dels rettet imod Danmark. Der foreligger ingen oplysningen om hvor store styrker der var rettet imod Danmark.

Litteratur.

- FELDBÆK, OLE: Danmarks historie, bind 4. Gyldendal 1982.
- FELDBÆK, OLE: *Dansk Søfarts Historie, bind 3*. København 1997.
- FELDBÆK, OLE: Denmark and the Baltic, 1720-1864. In RYSTAD, GÖREN m. fl. (red.): *In Quest of Trade and Security. The Baltic in Power Politics 1500-1990*. Vol. 1. Stockholm 1994.
- FRANTZEN, OLE L.: *Dansk-norsk flådepolitik 1769-1807*. Speciale ved Institut for historie, KU. 1976.
- FRANTZEN, OLE L. (Red.): *Linieskibet Holsten 1772-1814*. Marine-historisk Selskab 1988.
- FRANTZEN, OLE L. m. fl.: *Dansk søartilleri 1400-2000*. Tøjhusmuseet 2000.
- GARDE, H.G.: *Den dansk-norske sømagts historie 1700-1814*. København 1852.
- GLETE, JAN: *Navies and Nations*. Edsbruk 1993.
- GLETE, JAN: The Swedish Navy and the Baltic, 1500-1809. In RYSTAD, GÖREN m. fl. (red.): *In Quest of Trade and Security. The Baltic in Power Politics 1500-1990*. Vol. 1. Stockholm 1994.
- OAKLEY, STEWART: *War and Peace in the Baltic 1560-1790*. London 1992.

Noter.

1. Se tabel 1-4
2. Feldbæk (1982) s. 256
3. Feldbæk (1994) s. 261
4. Feldbæk (1982) s. 261
5. Garde s. 138-9
6. Se tabel 1
7. Feldbæk (1982) s. 263-4
8. Feldbæk (1982) s. 265
9. Feldbæk (1994) s. 261
10. Feldbæk (1982) s. 265
11. Feldbæk (1994) s. 263
12. Garde s. 166
13. Garde s. 162-3
14. Feldbæk (1982) s. 262
15. Et led i flådeplanen fra 1747 var etableringen af en galejflåde og i 1750 anlagdes en havn for disse fartøjer i Norge og 2 år senere en tilsvarende i Nivå. Dette initiativ skal sandsynligvis ses som modsvar på den svenske flådes placering af en galejhavn i Landskrona.
16. Se tabel 3.
17. Antallet af fregatter var ved afslutningen af krigen i 1720 på 16 skibe. Dette antal var i 1745 halveret. Fra midten af 1740'erne blev antallet imidlertid udvidet til at omfatte 12 skibe. Se tabel 2.
18. Feldbæk (1982) s. 268-71.
19. Feldbæk (1982) s. 270.
20. Garde s. 248.
21. Frantzen (1976) s. 29.
22. Frantzen (1976) s. 39-41.
23. Frantzen (1976) s. 49.
24. Feldbæk (1982) s. 282.
25. Feldbæk (1982) s. 286.
26. Frantzen (1976) s. 67-71.
27. Frantzen (1976) s. 72-77.
28. Frantzen (1976) s. 89.

TRÆFNINGEN VED RÜGEN DEN 17. MARTS 1864 OG ORLOGSMUSEETS MALERI

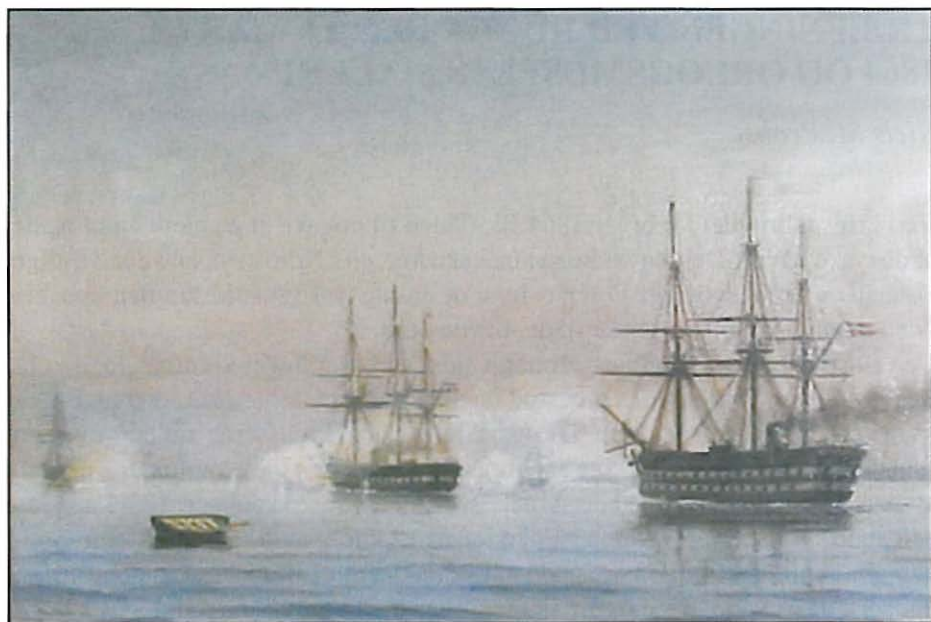
Niels M. Probst

Ved krigsudbruddet i februar 1864 fik flåden til opgave at etablere en blokade af de tyske havne. Der blev udrustet tre eskadrer, en i Nordsøen, en i den vestlige Østersø og en i den østlige Østersø, hvor de eneste tyske søstridskræfter, enheder i den nyetablerede preussiske flåde, havde base.

Den sidstnævnte eskadre blev formeret sidst i februar under kommando af kontreadmiral van Dockum. Den bestod da af skruefregatterne JYLLAND og SJÆLLAND samt skruekorvetterne THOR og HEIMDAL. Preusserne rådede over en eskadre under Kapitän zur See Jachtmann, der, da den blev kampklar i midten af marts, bestod af den lukkede skruekorvet ARCONA, 26 kanoner, 12,4 knob, og den åbne skruekorvet NYMPHE, 13 kanoner, 12 knob, med station i Stettin/Swinemünde samt en flotille bestående af hjuldamperen LORELEY, 4 kanoner, 10,5 knob, 18 dampkanonbåde og fire kanonjoller med base i Stralsund.

Den 16. marts observerede Jachtmann at den danske eskadre, der lå for anker 2 NM OSO for Sassnitz, nu kun var på tre skibe. Fregatten JYLLAND var nemlig blevet sendt til København med maskinskade så tilbage var kun SJÆLLAND, 42 kanoner, 10 knob, og de to korvetter. Jachtman besluttede derfor at forsøge at bryde den danske blokade dagen efter med de ovennævnte styrker.

Da han nærmede sig sydfra ved middagstid den 17. marts havde billedet imidlertid ændret sig totalt. Flagskibet SJÆLLAND lå der stadig, men i stedet for de to korvetter havde det nu fået selskab af skruelinieskibet SKJOLD, 64 kanoner, 9,7 knob, der var stødt til om formiddagen, og nordfra nærmede der sig desuden en skruefregat. Van Dockum havde håbet, at det var JYLLAND, 44 kanoner, 12 knob, men da det viste sig at være den mindre og langsommere TORDENSKJOLD, 38 kanoner, 8 knob, satte han kurs sydover mod de angribende preussiske skibe uden at afvente forstærkningen. Ved tre-tiden var man kommet på skudhold og efter at have udvekslet et par breidsider drejede fjenden sydover og de efterfølgende knap to timers kamp formede sig som en retrætefægtning, hvor til sidst kun de danske bovkanoner og det preussiske hækskyts kom i anvendelse. De preussiske skibes fartoverskud på ca. to knob medførte, at afstanden efterhånden øgedes til ½ sømil hvorefter skydningen måtte indstilles. Hen under aften slap preusserne ind til Swinemünde i god behold. Kanonbådsflotillen kom ikke til at spille nogen rolle.



Den 17. marts 1864 var vejret "aldeles stille" ifølge van Dockums rapport. Maleriet viser da også nærmest havblik og ingen af skibene fører sejl. Centralt placeret ses skruefregatten SJÆLLAND, der affyrer sine hovkanoner mod en flygtende fjende, antagelig Jachtmanns ARCONA, der svarer med sit hæktskyts. Til højre ses skruelinieskibet SKJOLD, der vel ikke længere er på skudhold. Der er ingen tvivl om, at kunstneren har arbejdet tæt sammen med øjenvidnet, dette er således det tætteste vi kan komme på et farvefoto af træfningen! Maleriet har ikke før været gengivet i farver.

Tabene begrænsede sig til tre dræbte og 19 sårede i SJÆLLAND, preusserne mistede fem dræbte og otte sårede.

Det var den unge preussiske flådes ildad, og kort efter træfningen forfremmedes Jachtmann til kontreadmiral. Men forsøget på at bryde den danske blokade var mislykkedes og skønt den preussiske flåde modtog nogle forstærkninger i de følgende måneder blev det ikke gentaget. Den danske flåde bibeholdt såvel i den østlige Østersø som i de to andre operationsområder søherredømmet under resten af krigen.

Orlogsmuseets maleri, der er signeret Chr. Blacke 1864, kom i museets besiddelse i foråret 2002 som en del af testamentarisk gave fra fr. Miriam Grove, Hellerup. Den øvrige del af gaven bestod af en kårde af embedsmandstype samt en stor ornamenteret skibskiste, velsagtens et østasiatisk arbejde. Der var ingen proveniensoplysninger, men det forekommer rimeligt at de tre genstande alle hidrører fra en enkelt person, velsagtens en søofficer af slægten Grove. Her viser det sig, at flagkaptajnen på SJÆLLAND under træfningen den 17. marts var orlogskaptajn Hans Herman Stephen Grove, 1814-66. Van Dockum sluttede sin rapport med at takke ministeriet for Groves udnævnelse til flagskibets chef og året efter blev Grove udnævnt til Marineminister i ministeriet Frijs. I 1842 fik den daværende premierløjtnant H.H.S. Grove permission til i 1½ - 2 år at føre koffardibriggen JOHAN FREDERIK til Batavia og Ostindien, for på regeringens vegne at undersøge muligheden for at gøre Bali til dansk besiddelse. Han kom til København året efter, men tog endnu engang til Batavia med briggen og vendte tilbage i 1844.

H.H.S. Grove har således haft rig lejlighed til at anskaffe sig den nævnte østasiatiske kiste, kården kan have været en del af hans ministeruniform og maleriet har sikkert prydet det marineministerielle kontor, hvor det har kunnet vidne om, at dets indehaver havde været i kamp.

Henvisninger:

- Dockum, C. van: Fægtningen ved Rügen den 17. marts 1864. Officiel rapport. TfS 1864 p. 488-490.
- Gröner, Erich: German Warships 1815-1945. Conway 1990. Max fart for de preussiske skibe
- Steensen, R. Steen: Vore Panserskibe 1863-1943. Marinehistorisk Selskab 1983. Max fart for de danske skibe.
- Thiede, Sven Eigil: Dansk Søartilleri 1860-2000. Manuskript under udgivelse. Artilleri for såvel de danske som de preussiske skibe.
- Topsøe-Jensen, T.A.
og Marquard, E.: Officerer i den danske Søetat 1813-1932.

Desuden diverse oversigtsværker deriblandt Barfod, Halfdan: Vor Flaade i Fortid og Nutid, 1942, hvori Blackes maleri ses gengivet første gang.

Nekrolog

Modelbyggerlaugets formand gennem mange år, Per Juul Jessen, døde i sit hjem den 25. januar. Per sov stille ind efter en længere tids alvorlig og uheldelig kræftsygdom.

Per var laugets anden formand siden starten i 1989. Med stor energi og hjælpsomhed drev han Orlogsmuseets Modelbyggerlaug frem til det høje aktivitetsniveau og den standard, vi ser i dag. Det var uden tvivl hans dybe indsigt i det teoretiske skibsbyggeri i forbindelse med hans gamle job som skibsengegnør ved Dansk Maritimt Institut i Lundtofte, der gav ham den store forståelse og inspiration til modelbyggeriet på en videnskabelig baggrund i samarbejde med Orlogsmuseet.

Mange modelbyggere sidder med deres hobbyarbejde uden synderlige kontakter udenfor familien. Det var derfor en stor opgave for Per at få kontakt med mange af disse mennesker, der mere eller mindre bevidst ønskede kontakt med ligesindede for at få tekniske og teoretiske råd i forbindelse med modelbyggeriet. Pers utrolige hjælpsomhed med forslag til løsning af problemer, anvisning af tegningsmateriale eller helt enkelt gode råd, åbnede forbindelse til et godt kontaktnet, og for Per blev det til utallige samtaler i årenes løb. Modelbyggerlauget voksede og har nu 175 medlemmer spredt over hele landet. Per havde omtanke også for de medlemmer, der boede vest for Storebælt, der jo ikke kunne tage del i medlemsmøder og foredragsaftener i Orlogsmuseet. For at kompensere dem, rejste Per selv rundt i Jylland

med en flyttebil og lånte modeller hos fjernboende medlemmer til de store modelbyggerudstillinger i Orlogsmuseet hvert 5. år.

Pers utrættelige energi og omhyggelige arbejde med laugets årlige aktivitetsprogram, der indeholdt et månedligt foredrag samt tegne- og instruktionsaftener hver tirsdag hele vinterhalvåret, gav medlemmerne stor inspiration og skabte godt sammenhold og kammeratskab.

På generalforsamlingen i foråret 2003 vidste Per, hvor det bar hen, og han afsagde sig formandsposten, idet sygdomsbehandlingen trættede ham kolossalt. Dog ikke i den grad at han ophørte med arbejdet i modelbyggerlaugets regi.

Pers sidste store projekt, udstillingen "Et krigsskib bliver til. Skibsdesign i 100 år", der åbnes den 7. februar 2004, er planlagt i detaljer af Per. Han gjorde, hvad han kunne for at holde sig i live frem til åbningen, men på trods af gode kammeraters hjælp med transport ind til museet for at være med og give anvisninger i udstillingens opbygning, så rakte kræfterne alligevel ikke helt til. Per var sejg til det sidste.

Vi er mange, der vil savne hans venlige sind, hans flid og målrettede arbejdsmåde og det gode kammeratskab. For Orlogsmuseets Modelbyggerlaug og for Orlogsmuseet har hans uegennyttige indsats været af afgørende betydning.

Ole Lisberg Jensen

MEDDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Der indkaldes herved til generalforsamling iflg. vedtægterne
i Orlogsmuseets Modelbyggerlaug

Torsdag den 1. april 2004 kl. 19.00 i Orlogsmuseet

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent
 2. Formandsberetning
 3. Regnskabsaflæggelse
 4. Fastsættelse af kontingent
 5. Indkomne forslag
 6. Valg af bestyrelse og revisor
 7. Eventuelt
-

Resterende arrangementer i vintersæsonen 2003-2004

Torsdag den 4. Marts 2004 kl. 19.00

Peter Maack og Niels Probst fortæller om projektet med bygningen af modellen af hovedskibet MARIA fra 1514.

Torsdag den 1. April 2004 kl. 19.00

Generalforsamling med efterfølgende foredrag.

**TIRSDAGSTRÆF, ALLE TIRSDAGE
KL. 19.00 TIL 21.30 FREM TIL TIRSDAG DEN 30. MARTS 2004**

**Medlemmer af Marinehistorisk Selskab er, som altid, velkomne
til alle vore arrangementer.**



Fra opbygningen af særudstillingen "Et krigsskib bliver til. Skibsdesign i 100 år".

Ny særudstilling i Orlogsmuseet

Et krigsskib bliver til. Skibsdesign i 100 år

Særudstillingen, som åbner for publikum den 7. februar 2004, kan ses indtil 6. marts 2005.

Udstillingen koncentrerer sig om den periode i et nyt krigsskibs tilblivelse, som kan kaldes designfasen d.v.s. arbejdet med at få opstillet kravene til skibet, at få disse afvejet mod hinanden og endelig at få dem indbygget i et skibsskrog.

Der er udvalgt 3 skibe fra perioden fra de sidste 100 år. Det er panserskibet PEDER SKRAM fra 1906, fregatten PEDER SKRAM fra 1968 og endelig de nye fleksible støtteskibe.

Første afdeling af udstillingen viser de 3 skibe og deres historie samt hvad vore naboer, modstandere og alliancepartnere i samme periode byggede af skibe.

Anden afdeling af udstillingen er meget fokuseret på modellforsøg generelt. For alle krigsskibes vedkommende bliver der udført en lang række forskellige modellforsøg for at kunne fastlægge skibets egenskaber.

Tredje afdeling af udstillingen koncentrerer sig om de fleksible støtteskibe og deres konstruktion. Hele konstruktionsarbejdet foregår i vore dage på computer og dette giver helt nye muligheder i designarbejdet. Her vises eksempler på de mange muligheder i tegnings- og beregningsarbejdet. Der vises også eksempler på de numeriske beregninger, som vil komme til at erstatte en del af de praktiske forsøg.

Per Jessen

Medlemsliste og kontingent.

Nye medlemslister og girokort til indbetaling af kontingent for 2004-2005 blev udsendt i januar måned. Fristen for indbetaling af kontingent vil snart være overskredet, og har du endnu ikke fået foretaget denne indbetaling bedes du gøre det snarest. Har du ikke modtaget forsendelsen eller har der været andre uregelmæssigheder bedes du kontakte Poul H. Beck.

Modelbyggerkonkurrence.

Orlogsmuseets Modelbyggerlaug afholdt sidste gang en modelbyggerkonkurrence april 2000. Tiden er nu inde til at forberede den næste, der vil blive afholdt efteråret 2005. Der er ganske vist halvandet år til konkurrencens afholdelse, men skal man i gang med et helt nyt projekt, er det ikke for tidligt at starte. Der vil blive mulighed for at deltage med næsten alle typer af modeller, f.eks. ældre og nyere skibe, bygget helt fra bunden, byggesæt i træ og plast, dioramaer og tableauer, modelfigurer, maritime modelfly og skibsdetaljer,

Er du i tvivl om din model er egnet til deltagelse i konkurrencen så ring og tal med os om det. Det er dog en betingelse for deltagelse i selve konkurrencen, at de tilmeldte modeller ikke har deltaget i laugets modelbyggerkonkurrence i 2000 - "Modelskib 2000".

Konkurrencen bliver åben for alle, altså også for modelbyggere, der ikke er medlemmer af lauget. Konkurrenceregler og tilmeldingsprocedure vil blive meddelt senere. Har du selv, eller nogle af dine bekendte noget på bedding, så sørg for at det er færdigt til efteråret 2005.

"Holmen 68".



Sidste gang vi berettede om "Holmen 68" var i majnummeret af MHT, hvor vi havde anledning til at glæde os over den netop opstillede permanente montre på 6 x 3 meter, som betød, at det var muligt at udføre et diorama, der viser Holmen i sin helhed, d.v.s. fra flagbatteriet Sixtus i nord til vagten ved Prinsessegade i syd. Siden foråret 2003 er alle vandfladerne blevet færdiggjort, og alle øer og holme er lagt på plads, ligesom de første af de mange skibe er begyndt at dukke op. Med alle skibe og fartøjer vil der i alt blive tale om lidt over 50 enheder. Tegningsmaterialet til de mange bygninger på Nyholm, Arsenaløen, Margretheholm og øvrige områder er fremskaffet med stor hjælpsomhed og engagement fra Forsvarets Bygningstjeneste i Viborg, ligesom Københavns Kommunes Bygningsarkiv ligeledes har været til stor hjælp og støtte med hensyn til de bygninger, der gennem de sidste 10 år er afhændet af Forsvaret. På nuværende tidspunkt arbejder byggeholdet med tre hovedområder, - nemlig terrænoverfladerne med veje, stier, grønne områder m.v., samt de meget forskellige bolværks-, vold- og stenkonstruktioner mod vandarealerne, - endvidere modeller af de mange og meget forskellige bygninger, - og endelig de mange forskellige skibe og fartøjer. Modellerne af de forskellige skibe og fartøjer er i sig selv en spændende historie om fremstillingsteknikker, som spænder fra støbte modeller af de mange motortorpedobåde til mere traditionelle byggemetoder ved fremstillingen af de større skibe. F.eks. bygges begge flådens to daværende fregatter PEDER SKRAM og HERLUF TROLLE, hvoraf modellen af PEDER SKRAM er planlagt "udlånt" til Orlogsmuseets særudstilling "Et krigsskib bliver til, skibsdesign i 100 år", der åbnes 6. februar 2004. På dioramaet vil den ene fregat blive fortøjet ved Bradbænken og den anden vist under indløb i Fregatløbet.

Poul H. Beck